

Uniwersytet
Ekonomiczny
w Katowicach

blisko

międzynarodowo

przez całe życie

Centra regionów a spójność regionalna i polityka spójności w Polsce

Prof. dr hab. Krystian Heffner, dr Piotr Gibas

Katowice, 25-26 maja 2017

Centra regionów a spójność regionalna

- Cele badania i prezentacji
 - Ocena w jakim stopniu rozwój społ.-gosp. w wymiarze terytorialnym (regiony, ośrodki miejskie, metropolie) ma charakter zrównoważony
 - Identyfikacja aktualnych kierunków rozwoju regionalnego
 - Ocena zróżnicowania struktury regionalnej pod względem poziomu rozwoju społ.-gosp.
 - Ocena zróżnicowania wewnętrznego regionów
 - Wykazanie rzeczywistego oddziaływania ośrodków regionalnych na rozwój regionów
 - Ocena polityki spójności i jej skutków dla rozwoju regionów

Spójność struktur regionalnych w Polsce – polityka spójności UE

- **Polityka spójności** - główna polityka inwestycyjna UE
- Adresat - **wszystkie regiony i miasta w UE**
- Cel - **wspieranie zatrudnienia, konkurencyjności przedsiębiorstw, wzrostu gospodarczego, zrównoważonego rozwoju i podniesienie jakości życia obywateli UE**
- Rozróżnia się **regiony mniej i bardziej rozwinięte** oraz **regiony w fazie przejściowej**
- Zapewnienie koncentracji środków z funduszy w odpowiedniej relacji do wysokości PKB
- **W Polsce regiony są silnie zróżnicowane wewnętrznie – im większe tym bardziej niespójne**

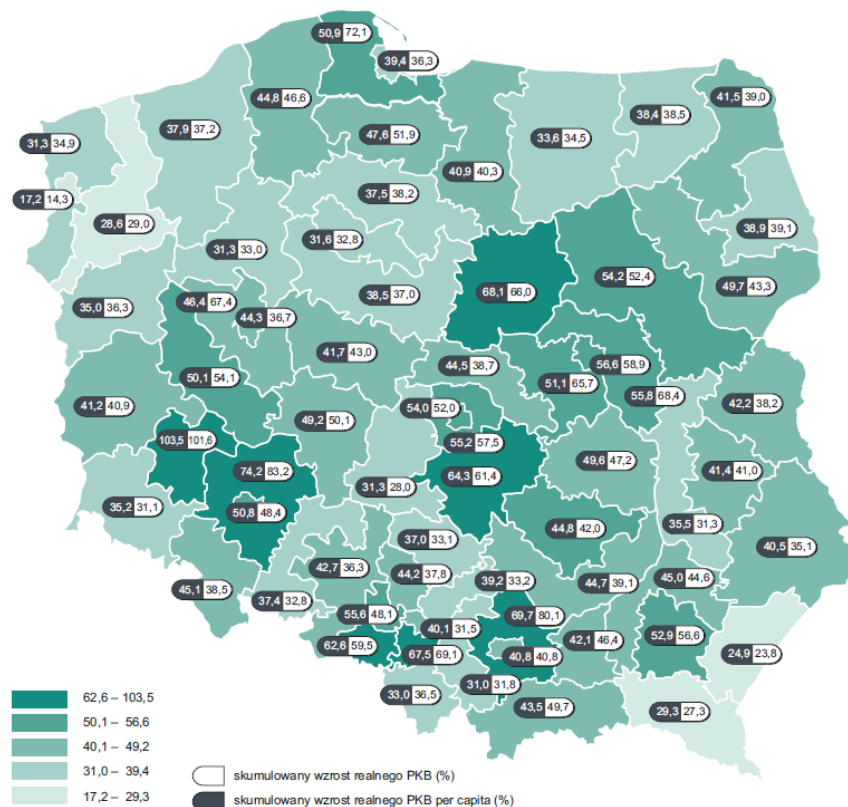
Polityka spójności

- **Wspieranie wszechstronnego i harmonijnego rozwoju państw tworzących strukturę UE i skoncentrowanie się na zmniejszaniu różnic w poziomie rozwoju gospodarczego między najlepiej i naj słabiej rozwiniętymi regionami europejskimi**
- **Główne cele polityki spójności:**
 - **konwergencja** (ponad 75% środków polityki spójności),
 - **konkurencyjność regionalna i zatrudnienie** (ok. 20% środków)
 - **europejska współpraca terytorialna** (4% środków)

Zróżnicowanie tempa wzrostu PKB i PKB/pc oraz główne czynniki zmian

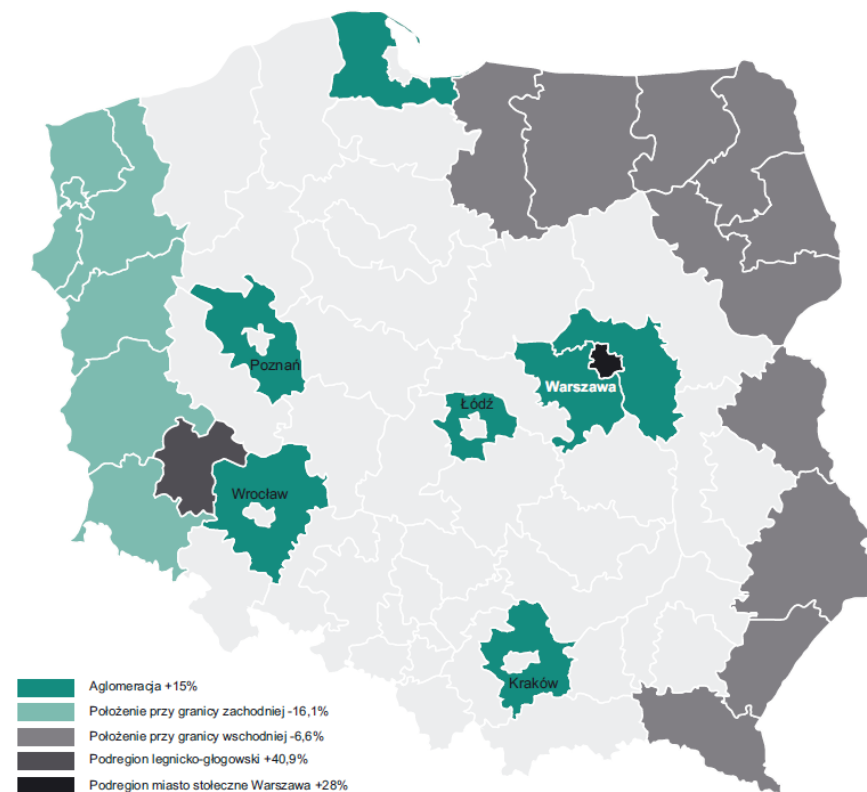
Realny wzrost PKB w podregionach w Polsce w latach 2000-2010

Źródło: GUS, PMR 2013

Wpływ wybranego czynnika na wzrost realnego PKB per capita w podregionach w Polsce w latach 2000-2010

Źródło: GUS, PMR 2013

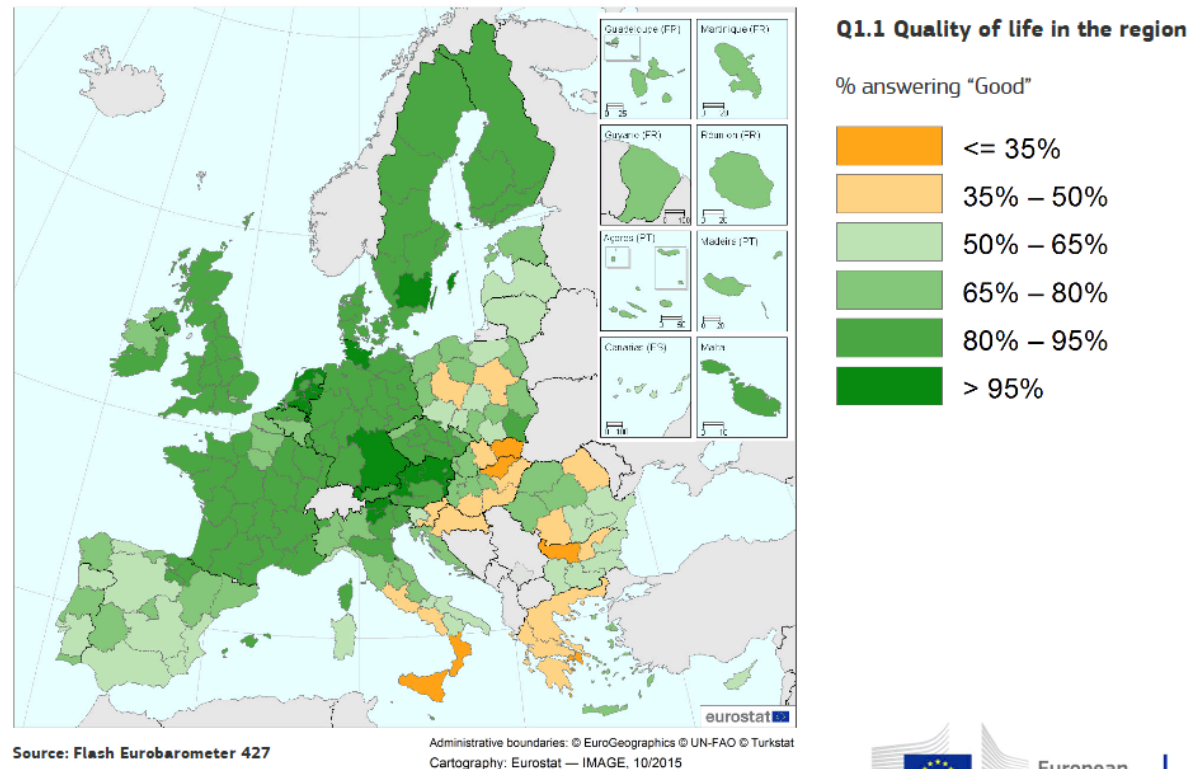

Źródło: A. Burda (2013) Dlaczego w Polsce niektóre regiony rozwijają się szybciej niż inne?

Wybrane cele polityki spójności Unii Europejskiej

- podnoszenie konkurencyjności regionów
- zrównoważony rozwój
- poprawa jakości życia

QUALITY OF LIFE IN THE REGION (1/4)

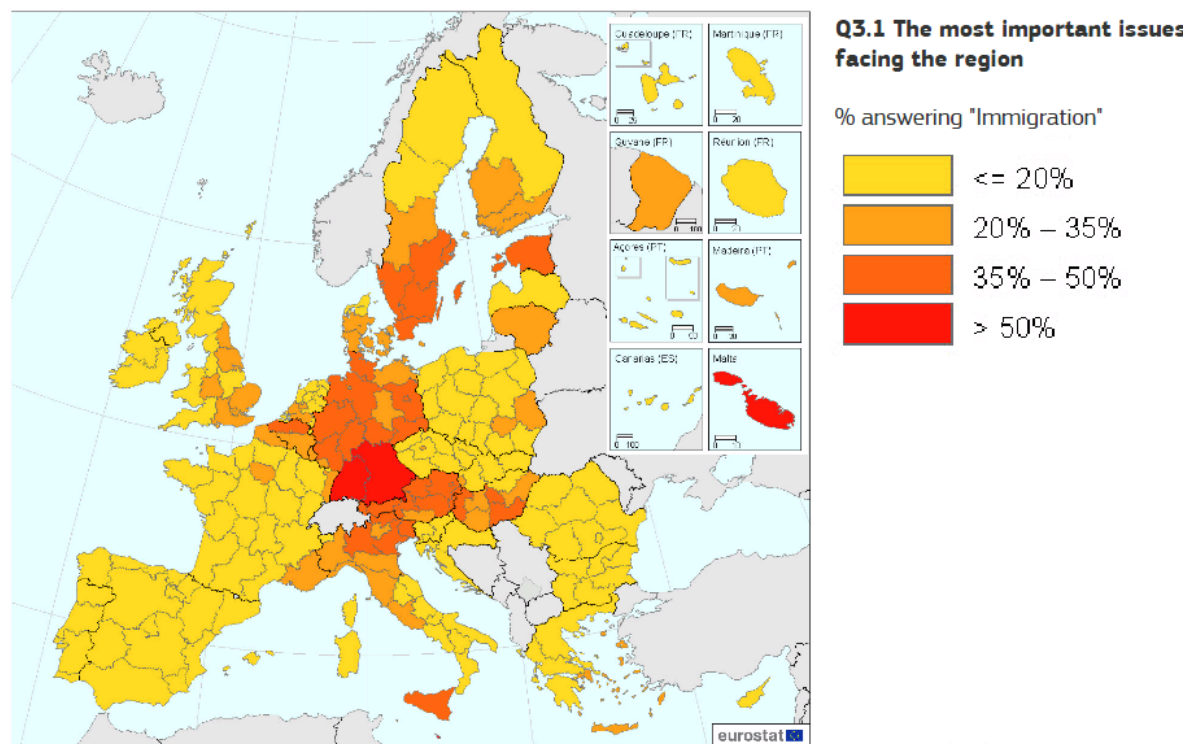
Źródło:

http://www.ue.regione.lombardia.it/shared/ccurl/464/24/fl_427_present_en.pdf

Wybrane wyzwania stojące przed polityką spójności Unii Europejskiej

- wzrost migracji zewnętrznych
- starzenie się społeczeństwa
- procesy depopulacyjne

IMMIGRATION ISSUE IN THE REGION (1/2)

Source: Flash Eurobarometer 427

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat — IMAGE, 10/2015

Źródło: http://www.ue.regione.lombardia.it/shared/ccurl/464/24/fl_427_present_en.pdf

Problemy związane z spójnością terytorialną w Polsce

- Stosunkowo wolno ale – pogłębia się zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w układzie regionalnym i wewnątrzregionalnym
- **Dystans rozwojowy tracą dwie grupy województw:**
 - **pozbawione dużych ośrodków miejskich - regiony położone pomiędzy takimi centrami międzymetropolitalne;**
 - **peryferyjne w układzie krajowym i europejskim**

Polska
2030

Trzecia fala nowoczesności.

Polska 2030

Dylemat

Trwała polaryzacja rozwoju

Efektywne wykorzystanie szans rozwojowych wszystkich regionów

Założenia podstawowe

Inspiracje:

- polityka rozwoju UE została ukierunkowana na wspieranie ośrodków centralnych
- obserwuje się utrzymujące się niedopasowanie centrów do ich własnych regionów

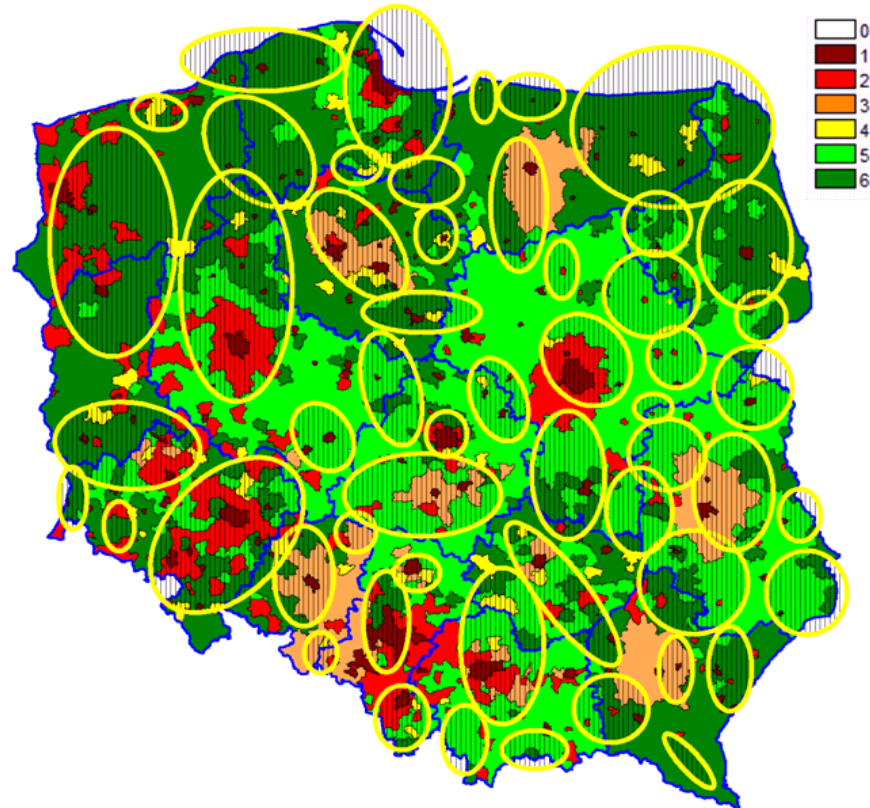
Cele badania:

- stwierdzenie, jak dalece centra są powiązane z regionami i oddziałują na swoje zaplecze regionalne
- wskazanie gmin, które „nie odczuwają” wpływu centrów regionalnych
- ocena możliwości rozszerzenia stref wpływu ośrodków regionalnych poprzez politykę spójności

- Ze względu na cele polityki spójności UE **centra wojewódzkie powinny obejmować oddziaływaniem całe lub możliwie największe części swoich regionów administracyjnych**
- Nawiązanie zarówno do ujęć klasycznych teorii rozwoju społeczno-gospodarczego (bieguny wzrostu, ścieżki rozwoju, ośrodki centralne itd.), jak i do podejść współczesnych związanych z rozwojem trwałym lub zrównoważonym (m. in. model polaryzacyjno-dyfuzyjny)

Założenie badawcze

Źródło: Heffner K., Gibas P. (2015)

Legenda: (1) metropolie, (2) gminy z cechami metropolii (miasta), (3) gminy będące w zasięgu bezpośredniego oddziaływania metropolii lub gmin mających cechy metropolii, (4) gminy będące w zasięgu pośredniego oddziaływania metropolii lub gmin mających cechy metropolii (bliskie peryferia), (5) obszary bezpośredniego oddziaływania ośrodków subregionalnych (peryferia), (6) obszary pośredniego oddziaływania ośrodków subregionalnych (peryferia głębokie), kolor niebieski – administracyjne granice województw, kolor żółty czarno zakreskowany – elipsy oddziaływań subregionalnych (wyznaczone na podstawie grafów oddziaływań ponadlokalnych według miary zróżnicowania obiektów stosowanej w metodzie k-średnich)

Metoda

- w badaniu wykorzystano metodę wyznaczania **zasięgów rynkowych Huffa** [Huff 1962, Huff, McCallum, 2008], na podstawie siły oddziaływania ośrodka (atrakcyjności rynku),

- Model opisywany jest wzorem:

$$P_{ij} = \frac{\frac{s_j}{T_{ij}^a}}{\sum_{j=1}^n \frac{s_j}{T_{ij}^a}}$$

gdzie:

P_{ij} – oznacza prawdopodobieństwo, że mieszkaniec regionu zaspokoi swoje potrzeby w danym mieście,

s_j - podstawiono potencjał ludnościowy miasta,

T_{ij} - dostępność kosztowa miasta, wyznaczona w oparciu o rosnące koszty poruszania się po kołowych drogach publicznych,

parametr „ a ” - odzwierciedla wpływ dostępności kosztowej na zaspokajanie potrzeb - przyjęto wartość 2 (wartość ta, stosowana najczęściej, jest nawiązaniem do pierwotnych wzorów prezentujących oddziaływania grawitacyjne [por. Griffith 1982])

Metoda

- Wybrana procedura badawcza należy *de facto* do grupy modeli potencjału [Bieleninik, Mikuś 2005], w których intensywność oddziaływania między regionami jest nie tylko warunkowana ich wielkością, ale również ich lokalizacją
- Zastosowanie liczby ludności jako miary potencjału jest uzasadnione empirycznie (wysoka korelacja z innymi wskaźnikami poziomu rozwoju społ.-gosp.) i szeroko stosowane w badaniach powiązań międzyregionalnych [Sucheckie 2010]. Zastąpienie danych o ludności innego typu danymi nie zmieniło istotnie wyników badania (podobnie zresztą jak wykorzystanie danych ludnościowych dla różnych okresów – w interwale czteroletnim).

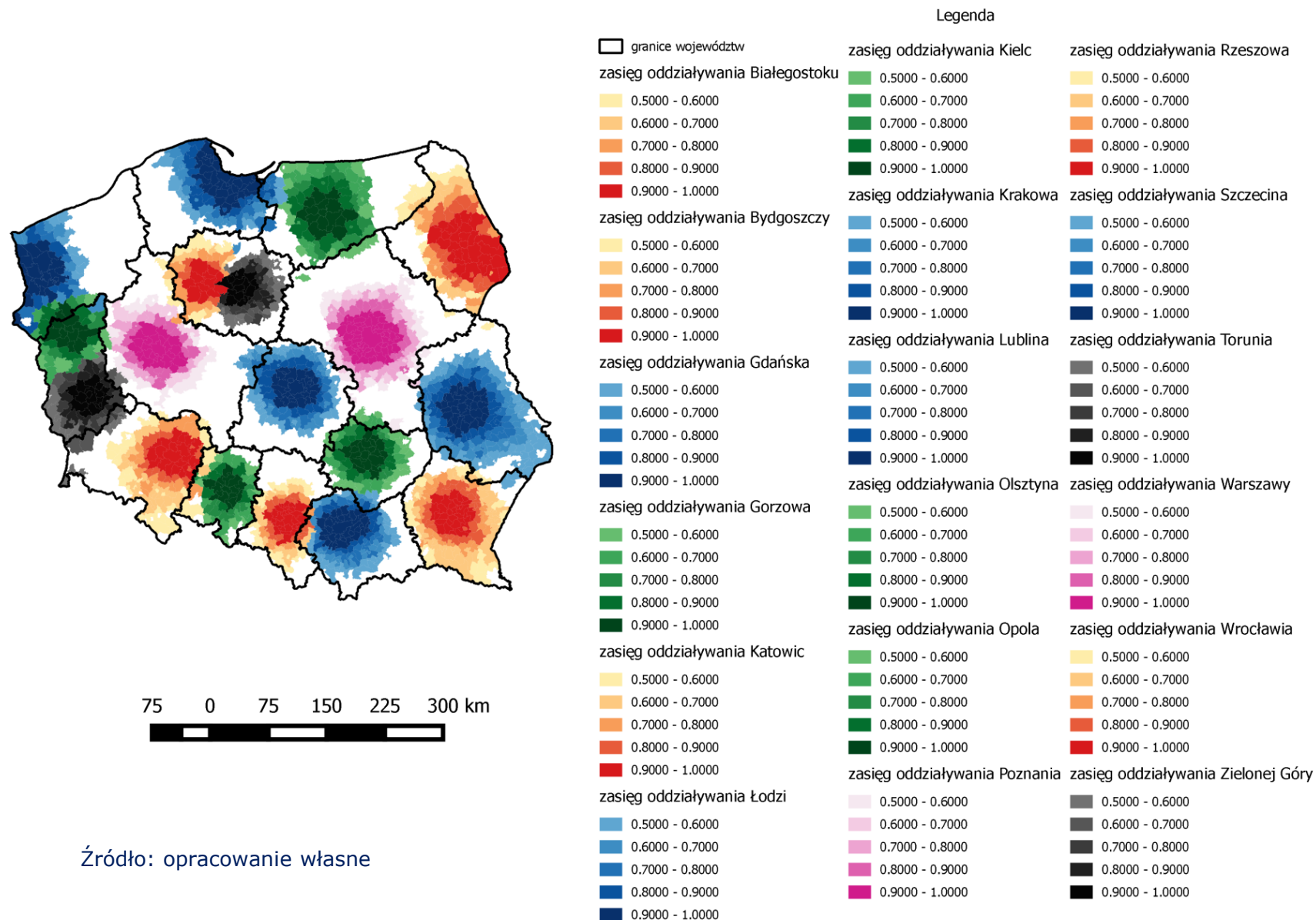

Metoda

- **przyporządkowania gmin do stref oddziaływania ośrodków regionalnych dokonano na podstawie maksymalnych wskazań prawdopodobieństwa oddziaływania** – oznacza to, że gmina została zaliczona do strefy oddziaływania tego ośrodka, którego wpływ był dominujący (lub przeważający)
- **granice zakresu wyznaczano jako co najmniej 50 % szansę** zaopatrywania się i realizacji i korzystania z usług ludności w danym ośrodku wojewódzkim (strefa dominującego wpływu i oddziaływania)
- wizualizacji „wygaszania prawdopodobieństwa” dokonano w równych przedziałach (po 20 % każdy) – dla czytelności zaś (w nawiasach) podano liczbę gmin zaklasyfikowanych do danego przedziału

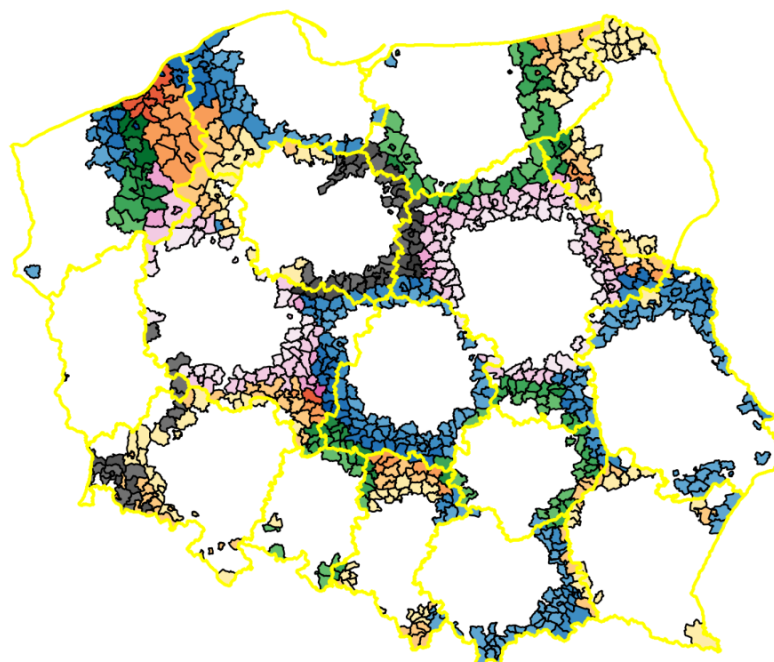

Wyniki badań

Źródło: opracowanie własne

75 0 75 150 225 300 km

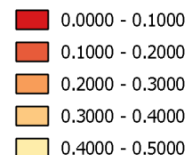
Źródło: opracowanie własne

Regionalne strefy zmniejszającego się oddziaływania (wpływu) ośrodków regionalnych (obszary o cechach peryferii)

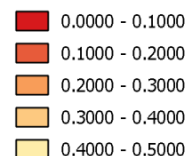
Legenda

granicz województw

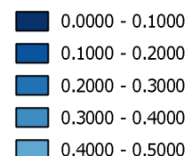
zasięg oddziaływania Białegostoku

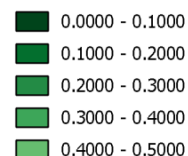
zasięg oddziaływania Bydgoszczy

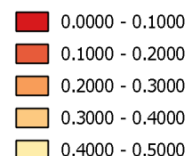
zasięg oddziaływania Gdańska

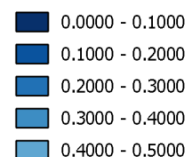
zasięg oddziaływania Gorzowa

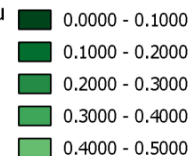
zasięg oddziaływania Katowic

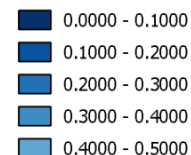
zasięg oddziaływania Łodzi

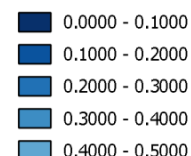
zasięg oddziaływania Kielc

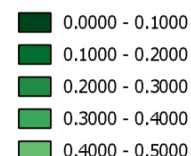
zasięg oddziaływania Krakowa

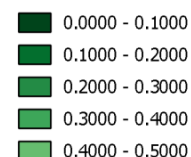
zasięg oddziaływania Lublina

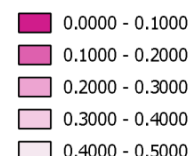
zasięg oddziaływania Olsztyna

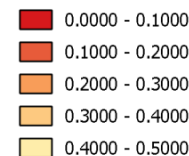
zasięg oddziaływania Opola

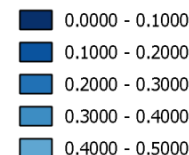
zasięg oddziaływania Poznania

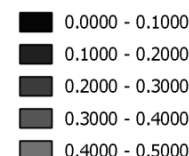
zasięg oddziaływania Rzeszowa

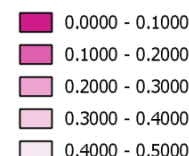
zasięg oddziaływania Szczecina

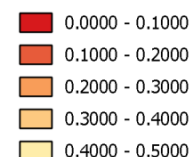
zasięg oddziaływania Torunia

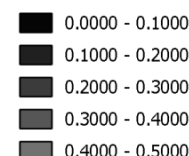
zasięg oddziaływania Warszawy

zasięg oddziaływania Wrocławia

zasięg oddziaływania Zielonej Góry

Wyniki badań

(Liczba gmin o słabych powiązaniach z centrum regionu)

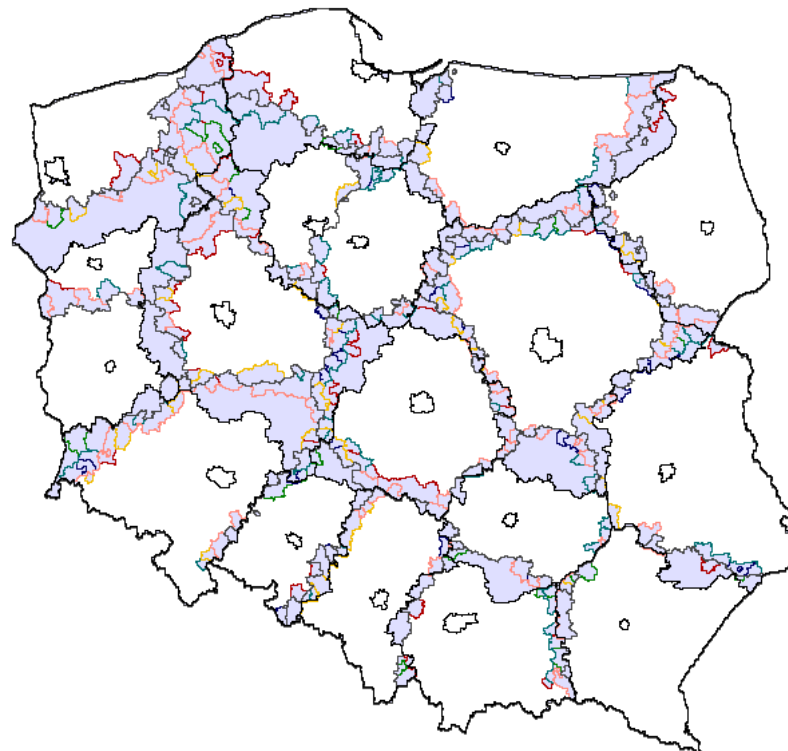
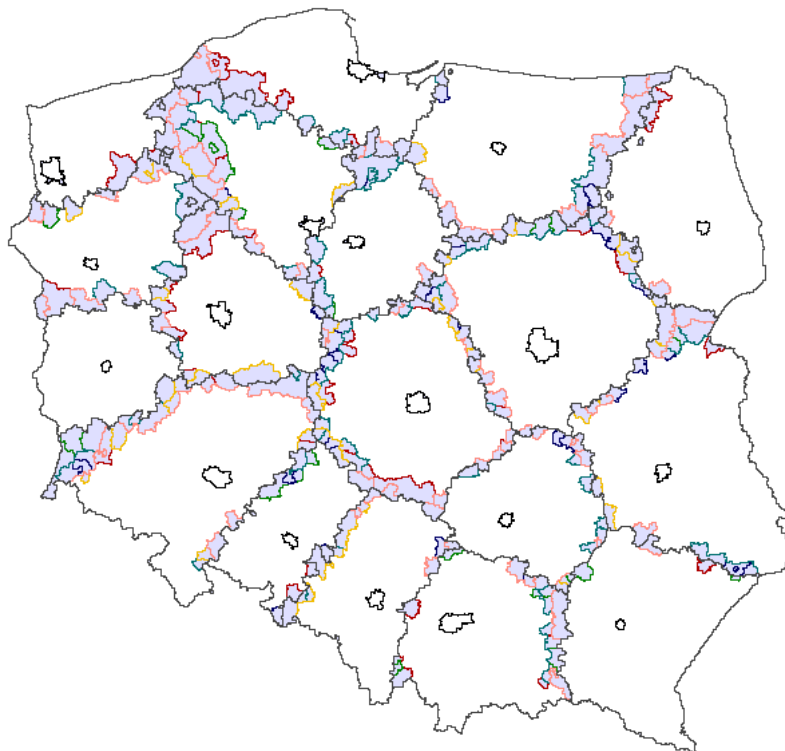
centrum \ prawdopodobieństwo	0.0001-0.1000	0.1000-0.2000	0.2000-0.3000	0.3000-0.4000	0.4000-0.5000	suma
Białystok			6	17	32	55
Bydgoszcz		7	12	12	14	45
Gdańsk	1	2	8	12	12	35
Gorzów		4	7	2	2	15
Katowice			7	14	22	43
Łódź		2	22	34	31	89
Kielce			2	20	18	40
Kraków				15	39	54
Lublin			7	24	36	67
Olsztyn			6	17	17	40
Opole			10	12	10	32
Poznań		1	7	26	20	54
Rzeszów			1	13	15	29
Szczecin		1	5	5	2	13
Toruń			6	24	21	51
Warszawa			9	38	36	83
Wrocław		1	5	27	20	53
Zielona Góra			1	7	17	25
suma	1	18	121	319	364	823

Źródło: opracowanie własne

Obszary funkcjonalne ośrodków regionalnych

(badanie 2013)

- Obszary funkcjonalne ośrodków regionalnych
- Strefy wewnętrznych peryferii
- **Im większy terytorialnie region tym szersza strefa o charakterze peryferii**

Źródło: K. Heffner, P. Gibas (2013)

Wnioski z analizy:

- Strefy oddziaływania poszczególnych ośrodków regionalnych nie pokrywają się (często w znaczący sposób) z obszarami administracyjnymi regionów
- **Im większy region tym szersza strefa o charakterze peryferii**
- Zakres niedopasowania stref oddziaływania do obszarów administracyjnych regionów pokazuje:
 - jak dalece powinna być zmieniona polityka oddziaływania centrów na otoczenie
 - że polityka kształtowania obszarów funkcjonalnych, w większym stopniu powinna być dopasowana do rzeczywistych stref oddziaływania centrów regionalnych

Wnioski z analizy:

- **Strefy silnego oddziaływania ośrodków regionalnych** - prawie niezależnie od ich wielkości (potencjał ludnościowy, gospodarczy, infrastrukturalny) - **obejmują stosunkowo niewielkie obszary** w otoczeniu centrów regionalnych
- **Peryferia w regionach** (w tym głównie większych terytorialnie) **obejmują znaczące ich części** (są duże) i **słabo pokryte oddziaływaniem centrów**, w efekcie mamy:
 - znacznie obszary kraju pozbawione bezpośrednich impulsów rozwoju co może skutkować powiększaniem się międzyregionalnych różnic w poziomie rozwoju,
 - kłopoty z zagwarantowaniem realizacji głównych celów polityki spójności UE (w szczególności w sferze zrównoważonego rozwoju oraz podnoszenia jakości życia)

Jaka polityka spójności?

- Zróżnicowanie terytorialne Polski pogłębia się podobnie jak w zdecydowanej większości krajów Unii Europejskiej
- Kraje UE – dywergencja, UE - konwergencja
- Rosnąca rola przewag metropolii nad regionami peryferyjnymi
- Polaryzacja struktury wewnętrznej wielkich miast

Priorytety polityki spójności (2014-2020)

1. **Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji**
2. **Zwiększanie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych**
3. **Podnoszenie konkurencyjności MŚP**
4. **Wspieranie przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną**
5. **Propagowanie przystosowywania się do zmian klimatu, zapobiegania zagrożeniom i zarządzania ryzykiem**
6. **Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystywania zasobów**
7. **Promowanie zrównoważonego transportu oraz poprawa najważniejszych infrastruktural sieciowych**
8. **Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wspieranie mobilności siły roboczej**
9. **Promowanie włączenia społecznego oraz zwalczanie ubóstwa i wszelkich form dyskryminacji**
10. **Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie**
11. **Poprawa wydajności administracji publicznej**

Większość priorytetowych celów polityki spójności UE na poziomie regionalnym jest realizowana w ośrodkach regionalnych albo poprzez te centra (zlokalizowane w nich instytucje) lub nawet tylko niektóre z nich (metropolie - ośrodki poziomu makroregionalnego)

Wykorzystana literatura:

- Bieleninik E, Mikuś J., (2005) Prognoza warunkowa zasięgu handlowego rynku, [w:] Badania operacyjne i decyzje, nr 1, orduser.pwr.wroc.pl/DownloadFile.aspx?aid=24
- Burda A. (2013), Dlaczego w Polsce jedne regiony rozwijają się szybciej niż inne? http://www.pmrconsulting.com/pl/userfiles/file/wp/Dlaczego_w_Polsce_jedne_regiony.pdf
- Evans R., (2015), Harnessing the economic potential of 'second-tier' European cities: lessons from four different state/urban systems *Environment and Planning C: Government and Policy* , vol. 33, s. 163 – 183.
- Flesh Eurobarometer 427. Public opinion in the EU regions, http://www.ue.regione.lombardia.it/shared/ccurl/464/24/fl_427_present_en.pdf, dostęp: 4 kwietnia 2016
- Gagliardi L. , Percoco M. , (2012), *Understanding European urban development: A review of selected issues* , CERTeT Bocconi, LSE Università Bocconi.
- Griffith D.A., (1982), A Generalized Huff Model, *Geographical Analysis*, vol. 14, no. 2, Ohio State University Press.
- Heffner K., Ewolucja zróżnicowania poziomu rozwoju regionów w Polsce a potrzeba polityki spójności, [w:] *Perspektywy rozwoju regionalnego Polski w okresie programowania po 2013 r.*, A. Harańczyk [red.], „Studia KPZK PAN”, t. 140, Warszawa 2012, s. 57-74.
- Heffner K., Gibas P. (2013), Obszary funkcjonalne ośrodków regionalnych w Polsce , [w:] Zrozumieć terytorium. Idea i praktyka, A. Nowakowska [red.], Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013, s. 217-240
- Heffner K., Gibas P. (2015), Polityka spójności UE a obszary funkcjonalne centrów regionalnych w Polsce [w:] E. Pancer-Cybulska, E. Szostak [red.], *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* nr 380, Wrocław, s. 127-138
- Heffner K., Gibas P. (2016), Obszary funkcjonalne i ich związki z zasięgiem oddziaływania ośrodków subregionalnych (na przykładzie województwa opolskiego), *Studia Miejskie* nr 18, s. 9-24
- Huff D. L (1962), *A Probabilistic Analysis of Consumer Spatial Behavior, Emerging Concepts in Marketing*, Proceedings of the Winter Conference of the American Marketing Association, Pittsburgh, Pennsylvania.
- Huff D., McCallum B, M. (2008), Calibrating the Huff Model Using ArcGIS Business Analyst, ESRI.
- Kisiąła W. i Stępiński B. [red.], (2013) *Rola obszarów metropolitalnych w polityce regionalnej i rozwoju regionalnym*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Katedra Ekonomiki Przestrzennej i Środowiskowej, Poznań
- Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013 [za:] http://www.strategia2020.pomorskie.eu/res/strategia2020/obszary_funkcjonalne/kryteria_delimitacji_mof_o_rod_k_w_wojew_dzkich_mrr_luty_2013.pdf
- Monastiriotis V. Psycharis Y. (2014) Between equity, efficiency and redistribution: an analysis of revealed allocation criteria of regional public investment in Greece. *European Urban and Regional Studies*, vol. 21 (4). s. 445-462.
- Polska 2030, Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 11 stycznia 2013 r., <https://mc.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf>
- Smętkowski M., Jałowiecki B., Gorzelak G., (2008), *Obszary metropolitalne w Polsce: Problemy rozwojowe i delimitacja (Diagnoza problemów rozwoju obszarów metropolitalnych i rekomendacja delimitacji obszarów metropolitalnych w Polsce)*, Raport Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych (EUROREG), Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Suchecki B. [red.] (2010), *Ekonometria przestrzenna. Metody i modele analizy danych przestrzennych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa
- Tosics I, Hegedüs J, Illés I, Tönkő A, Gertheis A, (2012), National performance Eastern Europe secondary cities, (w:) *Second Tier Cities and Territorial Development in Europe: Performance, Policies and Prospects*, Scientific Report (ESPON, Luxembourg), s. 497-533.

Uniwersytet
Ekonomiczny
w Katowicach

www.ue.katowice.pl